

Soluționarea recursului civil de către Înalta Curte de Casație și Justiție

Conf. univ. dr. Adrian FANU-MOCA*
Prof. univ. dr. Claudia ROȘU**
Facultatea de Drept
Universitatea de Vest din Timișoara

Abstract

The first extraordinary judicial remedy in the new Code of Civil Procedure is the second appeal. The competent court to hear the second appeal is usually the High Court of Cassation and Justice, which seeks to examine, in accordance with the law, the conformity of the judgment under appeal with the applicable rules of law. Before the actual judgment is to take place, when it falls within the jurisdiction of the supreme court, the filtering procedure is to be followed, which basically aims at establishing the admissibility of the appeal, the meeting of the formal requirements provided under penalty of nullity, and also at establishing if the given reasons fall within those of illegality, if there are reasons of public order or if it is manifestly unfounded.

Keywords: *second appeal, High Court of Cassation and Justice, filtering procedure, admissibility of the appeal*

Rezumat:

În noul Cod de procedură civilă, prima cale extraordinară de atac este recursul. Instanța competentă pentru soluționarea recursului este, de regulă, Înalta Curte de Casație și Justiție, care urmărește examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile. Înainte de soluționarea propriu-zisă, când acesta este de competența instanței supreme, se realizează procedura de filtrare, prin care se urmărește admisibilitatea în principiu a recursului, se verifică dacă sunt respectate cerințele de formă prevăzute sub sancțiunea nulității, dacă motivele invocate se încadrează în cele de nelegalitate, dacă există motive de ordine publică ori dacă este vădit nefondat.

Cuvinte-cheie: *recurs, procedura de filtru, raportul asupra admisibilității recursului în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție; valorificarea problemelor de drept*

* e-mail: adrian.fanu@drept.uvt.ro

** e-mail: claudia.rosu@drept.uvt.ro

1. Preliminarii

Noul Cod de procedură civilă reglementează în art. 483-502 ca primă cale extraordinară de atac recursul, putând face obiect al acesteia următoarele categorii de hotărâri¹:

- hotărârile date în apel;

În cazul hotărârilor pronunțate de instanța de apel apare ca firească posibilitatea de a fi atacate cu recurs deoarece, după exercitarea unei căi de atac ordinare, urmează posibilitatea legală de a se recurge la o cale de atac extraordinară.

Cu toate acestea, nu toate hotărârile pronunțate în apel pot fi atacate cu recurs. Art. 483 alin. (2) NCPC exceptează *expressis verbis* de la exercitarea recursului hotărârile date de instanțele de apel în cazurile în care legea prevede că hotărârile de primă instanță sunt supuse numai apelului.

- hotărârile date fără drept de apel;

În cazul acestor hotărâri, fiind suprimată calea de atac a apelului, trebuie să fie prevăzută o cale de atac, care nu poate fi decât recursul. În această categorie amintim hotărârea prin care se constată renunțarea la judecată, caz în care recursul se soluționează de instanța ierarhic superioară celei care a luat act de renunțare. Când renunțarea are loc în fața unei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, hotărârea este definitivă.

La fel este supusă recursului hotărârea prin care se renunță la dreptul pretins, acesta fiind judecat de instanța ierarhic superioară celei care a luat act de renunțarea la dreptul pretins.

Când renunțarea are loc în fața unei secții a Înaltei Curți de Casație și Justiție, recursul se judecă de Completul de 5 judecători.

- alte hotărâri în cazurile expres prevăzute de lege.

Textul are un caracter de generalitate, în sensul că nu indică dacă este vorba de hotărâri pronunțate de structuri ale sistemului judiciar (instanțe) sau dacă este vorba de hotărâri ale altor organe cu activitate jurisdicțională².

Dacă printr-o prevedere expresă dintr-un act normativ se prevede calea de atac a recursului, atunci respectivele hotărâri vor fi supuse numai acestei căi de atac, nefiind prevăzută și posibilitatea de a se exercita apelul, astfel cum prevede Legea contenciosului administrativ nr. 554/2004 sau Legea fondului funciar nr. 18/1991.

¹ A se vedea C. Roșu, *Drept procesual civil, Partea specială*, ed. a IV-a, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 117.

² A se vedea I. Leș, *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 667.

2. Soluționarea recursului de către Înalta Curte de Casație și Justiție în noul Cod de procedură de civilă

Instanța competentă pentru soluționarea recursului este, de regulă, Înalta Curte de Casație și Justiție, care urmărește examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile³.

Dar, suprimarea recursului într-un număr însemnat de litigii, și mai cu seamă în cele a căror valoare nu depășește suma de 500.000 lei, generează serioase semne de întrebare asupra realizării misiunii instanței supreme de consolidare a unei jurisprudențe unitare la nivelul întregului sistem judiciar. Exceptarea de la calea de atac a recursului demonstrează mai degrabă preocuparea majoră a autorilor NCPD de a evita supraaglomerarea instanței supreme. Această aserțiune își găsește o expresie semnificativă și în prevederile art. XVIII din Legea nr. 2/2013, potrivit căreia, până la data de 31 decembrie 2015, recursul este suprimat în toate litigiile a căror valoare nu depășește suma de 1.000.000 lei⁴.

În cazurile anume prevăzute de lege, recursul se soluționează de către instanța ierarhic superioară celei care a pronunțat hotărârea atacată. Soluția este în concordanță cu ierarhia instanțelor de judecată și a căilor de atac, deoarece dacă este atacată o hotărâre a judecătorei, recursul se soluționează la tribunal, iar, dacă avem o hotărâre a tribunalului, recursul se soluționează de curtea de apel, urmând ca instanța supremă să soluționeze recursurile împotriva hotărârilor pronunțate de curțile de apel, precum și în cazurile prevăzute de lege.

Recursul, de regulă, nu are caracter suspensiv, însă suspendă de drept executarea hotărârii în cauzele privitoare la strămutarea de hotare, desființarea de construcții, plantații sau a oricăror lucrări având o așezare fixă, precum și în cazurile anume prevăzute de lege⁵.

Pe lângă cazurile expres prevăzute de art. 484 alin. (1) NCPD, la cererea recurentului, formulată în numele său de către un avocat, instanța sesizată cu judecarea recursului poate dispune, motivat, suspendarea hotărârii atacate cu recurs și în alte cazuri.

Măsura suspendării trebuie să fie motivată. Legea nu se referă la natura motivelor ce pot legitima suspendarea executării hotărârii, astfel că instanța are o mare putere de apreciere în această privință. Cu toate acestea, măsura suspendării trebuie să fie reputată ca una de excepție, judecătorul urmând să dispună o atare soluție cu multă prudență, spre a nu zădărnici dreptul creditorului de a obține satisfacerea dreptului său într-un termen rezonabil⁶.

³ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 118.

⁴ A se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 669.

⁵ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 119.

⁶ A se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 672.

Cererea de suspendare se depune direct la instanța de recurs, alăturându-se o copie certificată de pe cererea de recurs și dovada depunerii cauțiunii. În cazul în care cererea se face înainte de a ajunge dosarul la instanța de recurs, se va alătura și o copie legalizată de pe dispozitivul hotărârii atacate cu recurs.

Cererea de suspendare se soluționează în camera de consiliu. Părțile vor fi citate fie prin intermediul agentului procedural, fie prin alte modalități alternative. Dacă comunicarea nu este posibilă prin agenții procedurali sau alți salariați ai instanței, aceasta se va face prin poștă, cu scrisoare recomandată, cu conținut declarat, la care se atașează dovada de primire sau procesul-verbal și înștiințarea depusă în cutia poștală sau afișată pe ușa locuinței destinatarului, în cazul în care acesta refuză să primească citația.

La cererea părții interesate și pe cheltuiala sa, comunicarea actelor de procedură se va putea face în mod nemijlocit prin executorii judecătorești, care vor fi ținuti să îndeplinească formalitățile procedurale sau prin servicii de curierat rapid.

Completul constituit să soluționeze cererea de suspendare diferă, în funcție de momentul în care este depusă cererea⁷, aceasta fiind:

1. un complet anume constituit, format din 3 judecători, în condițiile legii, în cazul în care cererea s-a depus înainte de ajungerea dosarului la instanța de recurs;
2. completul de filtru, după ce acesta a fost desemnat, în cazul în care recursul este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție;
3. completul care judecă recursul pe fond, în cazul în care s-a fixat termen în ședință publică.

Pentru soluționarea rapidă a cererii de suspendare este prevăzută o procedură care implică termene scurte. În acest sens, termenul de judecată, pentru care se face citarea, se stabilește astfel încât să nu treacă mai mult de 10 zile de la primirea cererii.

Completul de judecată este obligat să se pronunțe, în cel mult 48 de ore de la judecată, printr-o încheiere motivată care este definitivă. Împotriva acestei încheieri nu mai poate fi promovată calea de atac a recursului.

La judecata cererii de suspendare, părțile trebuie reprezentate de avocat sau, când este cazul, de consilier juridic.

Chiar dacă a dispus măsura suspendării executării, pentru motive temeinice, instanța de recurs poate reveni asupra ei. Se urmează simetric aceeași procedură ca la acordarea suspendării, cu privire la completul care o soluționează, termenul de judecată și termenul de pronunțare.

Potrivit art. 490 NCPC, recursul și, dacă este cazul, motivele de casare se depun la instanța a cărei hotărâre se atacă, sub sancțiunea nulității. La

⁷ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 120.

redactarea cererii și a motivelor de recurs, precum și în exercitarea și susținerea recursului, persoanele fizice vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat⁸.

Art. 13 NCP, care consacră dreptul la apărare, în alin. (2) prevede că părțile au dreptul, în tot cursul procesului, de a fi reprezentate sau, după caz, asistate în condițiile legii. Datorită specificului căii de atac a recursului, cale extraordinară, exercitată în condiții strict determinate, cererile și concluziile părților nu pot fi formulate și susținute decât prin avocat sau, după caz, consilier juridic, cu excepția situației în care partea sau mandatarul acesteia, soț ori rudă până la gradul al doilea inclusiv, este licențiat în drept.

În cazul persoanelor juridice, acestea vor fi asistate și, după caz, reprezentate, sub sancțiunea nulității, numai de către un avocat sau consilier juridic.

În situația instanțelor judecătorești și parchetelor, în recurs, cererile și concluziile pot fi formulate și susținute de către președintele instanței sau de către conducătorul parchetului, de către consilierul juridic ori de către judecătorul sau procurorul desemnat în acest scop de președintele instanței ori de conducătorul parchetului.

Potrivit Legii nr. 2/2013 privind unele măsuri pentru degrevarea instanțelor judecătorești, precum și pentru pregătirea punerii în aplicare a Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă⁹, recursul și, dacă este cazul, motivele de casare se depun la instanța a cărei hotărâre se atacă, nemaifiind prevăzută în perioada intermediară 15 februarie 2013 - 31 decembrie 2015, sancțiunea nulității.

În cazul în care cererea de recurs nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege, președintele instanței care primește cererea de recurs va stabili lipsurile și îi va cere recurentului să completeze sau să modifice cererea de îndată, dacă este prezent și este posibil, sau în scris, dacă recursul a fost trimis prin poștă, fax sau curier. Completarea sau modificarea cererii se va face înăuntrul termenului de recurs. Cu toate acestea, dacă președintele apreciază că intervalul rămas până la expirarea termenului de recurs nu este suficient, va acorda un termen scurt, apreciat de președintele instanței, de cel mult 5 zile de la expirarea termenului de recurs în care să se depună completarea sau modificarea cererii¹⁰.

Aceste dispoziții se aplică în mod corespunzător și în cazul în care motivele de recurs se depun separat de cerere, printr-un alt memoriu.

Întâmpinarea și răspunsul la întâmpinare se depun la instanța de apel.

După primirea cererii de recurs, respectiv a motivelor de recurs, președintele instanței care a pronunțat hotărârea atacată va dispune comunicarea lor

⁸ C. Roșu, *op. cit.*, p. 122.

⁹ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 89 din 12 februarie 2013.

¹⁰ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 123.

intimatului, împreună cu copiile certificate de pe înscrisurile alăturate și care nu au fost înfățișate la prima instanță, punându-i-se în vedere obligația de a depune la dosar întâmpinare în termen de cel mult 30 zile de la data comunicării.

Instanța la care s-a depus întâmpinarea o comunică de îndată recurentului, punându-i-se în vedere obligația de a depune la dosar răspunsul la întâmpinare în termen de cel mult 10 zile de la data comunicării. Intimatul va lua cunoștință de răspunsul la întâmpinare din dosarul cauzei.

Se acordă un termen suficient pentru ca intimatul să cunoască acest răspuns și să nu mai fie nevoie de un termen pentru comunicarea răspunsului la întâmpinare¹¹.

Întâmpinarea trebuie redactată și semnată de avocatul sau consilierul juridic al intimatului, iar răspunsul la întâmpinare de avocatul sau consilierul juridic al recurentului. Prin aceste acte de procedură se va menționa dacă recurentul, respectiv intimatul, este de acord ca recursul, atunci când este admisibil în principiu, să fie soluționat de către completul de filtru.

Completul de filtru este constituit doar dacă recursul se soluționează de instanța supremă, astfel încât numai în această situație recurentul, respectiv intimatul, au posibilitatea de opțiune¹².

Doar după finalizarea procedurii prealabile dosarul va fi înaintat spre soluționare instanței de recurs.

Președintele, după împlinirea termenului de recurs pentru toate părțile, precum și a termenelor de 30 zile pentru depunerea întâmpinării și de 10 zile pentru răspunsul la întâmpinare, va înainta instanței de recurs dosarul, împreună cu recursurile făcute, întâmpinarea, răspunsul la întâmpinare și dovezile de comunicare a acestor acte.

Dispozițiile privitoare la pregătirea dosarului de recurs de către instanța a cărei hotărâre se atacă se aplică în procesele pornite începând cu data de 1 ianuarie 2016. În perioada cuprinsă între 15 februarie 2013 și până la data de 31 decembrie 2015, se aplică prevederile de la apel, în sensul că procedura prealabilă se efectuează de către instanța de recurs.

Dacă s-au formulat atât recurs, cât și cereri de îndreptare, lămurire, înlăturarea dispozițiilor contradictorii și completarea hotărârii, dosarul nu va fi trimis instanței de recurs decât după împlinirea termenului de recurs privind hotărârile date asupra acestor din urmă cereri.

Din punctul de vedere al probelor, potrivit art. 492 NCPC, în fața instanței de recurs nu se pot produce noi probe, cu excepția înscrisurilor noi, care pot fi depuse, sub sancțiunea decăderii, odată cu cererea de recurs, respectiv, odată cu întâmpinarea.

¹¹ *Idem.*

¹² *Ibidem*, p. 124.

În cazul în care recursul urmează să fie soluționat în ședință publică, pot fi depuse și alte înscrisuri noi până la primul termen de judecată.

Înainte de soluționarea propriu-zisă a recursului, când acesta este de competența instanței supreme, se realizează procedura de filtrare a recursurilor¹³.

În acest sens, art. 493 NCPD prevede că atunci când recursul este de competența Înaltei Curți de Casație și Justiție, președintele instanței sau președintele de secție, ori, după caz, persoana desemnată de aceștia, primind dosarul de la instanța a cărei hotărâre se atacă, va lua, prin rezoluție, măsuri pentru stabilirea aleatorie a unui complet format din 3 judecători, care va decide asupra admisibilității în principiu a recursului.

Procedura de filtrare a recursurilor nu este nouă în legislația noastră procesuală. Prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 58/2003¹⁴, a fost modificat și completat Codul de procedură civilă, iar printre modificările aduse recursului a fost și introducerea procedurii de filtru în cazul acestei căi de atac.

Prin Decizia Curții Constituționale nr. 194/2004¹⁵ s-a constatat neconstituționalitatea prevederilor art. 308 alin. (4) din vechiul C. pr. civ., care avea în vedere pronunțarea unei încheieri de admitere în principiu, fără citarea părților. Ulterior, prin Legea nr. 195/2004, de aprobare a Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 58/2003, a fost abrogat pct. 11, prin care se modificase art. 308 alin. (4) din vechiul C. pr. civ., renunțându-se la procedura filtrului.

Am considerat că introducerea admisibilității în principiu a recursului era o măsură justificată, care subliniază caracterul recursului de cale extraordinară de atac și era utilă pentru evitarea supraîncărcării instanței de recurs, respectiv a instanței supreme, cu cereri care, astfel cum s-a întâmplat în practică în numeroase cazuri, nu îndeplineau cerințele art. 304 din vechiul C. pr. civ., însă instanțele erau nevoite să le soluționeze, încărcând în mod inutil rolul acestora¹⁶.

Recursurile principale, incidente și provocate făcute împotriva aceleiași hotărâri vor fi repartizate la același complet de judecată. Când recursurile au fost repartizate la complete diferite, ultimul complet învestit va dispune pe cale administrativă trimiterea recursului la completul cel dintâi învestit.

Raportul urmărește să stabilească admisibilitatea în principiu a recursului. Pentru acest scop, se verifică dacă recursul îndeplinește cerințele de formă prevăzute sub sancțiunea nulității, dacă motivele invocate se încadrează în cele de nelegalitate, dacă există motive de ordine publică ce pot fi invocate din oficiu

¹³ C. Roșu, *op. cit.*, p. 132.

¹⁴ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 460 din 28 iunie 2003.

¹⁵ Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 523 din 10 iunie 2004.

¹⁶ A se vedea C. Roșu, C. Negruțiu, *Exercitarea recursului potrivit Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 58/2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură civilă*, în *Analele Universității de Vest din Timișoara*, seria Drept, nr. 1/2004, p. 51.

ori dacă este vădit nefondat. De asemenea, va arăta, dacă este cazul, jurisprudența Curții Constituționale, a Înaltei Curți de Casație și Justiție, a Curții Europene a Drepturilor Omului și a Curții de Justiție a Uniunii Europene, precum și poziția doctrinei în problemele de drept vizând dezlegarea dată prin hotărârea atacată¹⁷.

Un recurs vădit nefondat face inadmisibilă admiterea acestuia în principiu. Această problemă a fost apreciată în literatura juridică¹⁸ ca fiind una dintre cele mai delicate ale admisibilității recursului, deoarece, în lipsa unor criterii legale univoce, determinarea caracterului recursului de a fi fondat sau vădit nefondat este extrem de dificilă. Sintagma folosită de legiuitor, de recurs „vădit nefondat”, are conotații asupra temeiniciei recursului. Or, temeinicia recursului ar trebui raportată la motivele de casare invocate de către recurent.

Cu toate acestea, vădita netemeinicie nu trebuie circumstanțiată la faptele pricinii sau la modul de stabilire a adevărului de către instanța a cărei hotărâre este atacată, ci la consistența motivelor de casare invocate de către recurent. Este vorba de o analiză sumară a motivelor de casare invocate, în raport cu care se poate decide dacă recursul este apt de a conduce la casarea hotărârii atacate¹⁹.

Pentru întocmirea raportului se vor lua în considerare recursul, întâmpinarea, răspunsul la întâmpinare și înscrisurile noi. Raportul va fi realizat de președintele completului sau va desemna un alt membru al completului sau pe magistratul-asistent în acest scop.

Pentru ca procedura verificării de filtru să nu dureze o perioadă îndelungată de timp, raportul trebuie întocmit în cel mult 30 de zile de la repartizarea dosarului. Raportorul nu devine incompatibil. Având în vedere că raportorul nu realizează decât o verificare formală, neimplicând o analiză asupra fondului recursului, este corectă mențiunea că nu devine incompatibil, putând intra în completul de judecată ce soluționează efectiv recursul.

După analiza raportului în completul de filtru, acesta se comunică de îndată părților care pot formula în scris un punct de vedere asupra raportului, în termen de 10 zile de la comunicare. În lipsa dovezii de comunicare a raportului și înainte de expirarea unui termen de 30 de zile de la comunicare, completul nu va putea trece la examinarea recursului, astfel încât, fie să considere că recursul nu îndeplinește cerințele legale și să se anuleze recursul, fie să respingă recursul²⁰.

Dacă lipsește dovada de comunicare a raportului, completul de filtru nu se va putea pronunța nici asupra fondului recursului.

¹⁷ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 132.

¹⁸ A se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 700.

¹⁹ *Idem.*

²⁰ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 133.

În prezența dovezii de comunicare a raportului, completul de filtru poate pronunța următoarele soluții²¹:

1. dacă completul este în unanimitate de acord că recursul nu îndeplinește cerințele de formă, că motivele de casare invocate și dezvoltarea lor nu se încadrează în cele de nelegalitate, anulează recursul. Această soluție va fi pronunțată ori de câte ori se constată că motivele de recurs invocate nu se încadrează în cele de nelegalitate și nu sunt îndeplinite nici cerințele pentru a putea fi invocate din oficiu motive de ordine publică, astfel că motivarea necorespunzătoare echivalează cu o nemotivare, iar sancțiunea este nulitatea recursului;

2. dacă completul, în unanimitate, este de acord că recursul este vădit nefondat, respinge recursul. Această soluție intervine în cazul în care motivele de recurs pot fi încadrate în cele de nelegalitate, însă dezvoltarea lor determină concluzia că recursul nu este întemeiat, în sensul că argumentele invocate nu pot determina admiterea recursului.

În ambele situații, completul se pronunță printr-o decizie motivată, fără citarea părților, care nu este supusă niciunei căi de atac. Cu toate acestea, decizia se comunică părților.

Fiind o verificare prealabilă, legiuitorul a considerat că nu este necesară citarea părților, motiv pentru care nici nu s-a prevăzut vreo cale de atac. Deoarece completul nu realizează o judecată propriu-zisă, nu se poate considera că lipsa unei căi de atac ar încălca dreptul la apărare al părților. Aceasta întrucât completul de filtru verifică exigențele stabilite de noul Cod de procedură civilă pentru promovarea acestei căi extraordinare de atac, care sunt mai stricte datorită specificului acesteia.

Pentru că cererea de recurs trebuie redactată de un profesionist al dreptului, avocat sau consilier juridic, și nu de parte personal, este absolut obligatoriu ca acești redactori să cunoască și să respecte cerințele recursului.

Mai mult, s-a arătat că, deși recursul poate fi soluționat în procedura de filtrare fără citarea părților, principiul contradictorialității și al dreptului la apărare sunt respectate, deoarece părțile au avut în prealabil ocazia de a-și exprima punctul de vedere cu privire la raportul motivat care le-a fost comunicat, având posibilitatea de a prezenta argumente noi și de a combate opiniile exprimate în cuprinsul raportului²².

²¹ C. Roșu, *op. cit.*, p. 133.

²² A se vedea Gh. Piperea, C. Antonache, P. Piperea, A. Dimitriu, M. Piperea, A. Rățoi, A. Atanasiu, *Noul Cod de procedură civilă. Note. Corelații. Explicații*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 521.

Cu toate acestea, s-a afirmat²³ că pronunțarea deciziei fără citarea părților ar putea prilejui serioase controverse și chiar sesizarea instanței de contencios constituțional pentru exercitarea unui control de conformitate a acestor prevederi legale cu normele constituționale privitoare la exercitarea dreptului la apărare și la respectarea altor principii fundamentale, cum ar fi publicitatea și oralitatea dezbaterilor. O flexibilitate mai mare se impune să fie promovată în viitor, în această materie și de instanța constituțională, care ar trebui să țină seama atât de caracterul excepțional al recursului, cât și de finalitatea procedurii de filtrare;

3. dacă prin raport se apreciază că recursul este admisibil și toți membrii sunt de acord, iar problema de drept care se pune în recurs nu este controversată sau face obiectul unei jurisprudențe constante a Înaltei Curți de Casație și Justiție, completul se poate pronunța asupra fondului recursului, fără citarea părților, printr-o decizie definitivă, care se comunică părților. În soluționarea recursului instanța va ține seama de punctele de vedere ale părților formulate la soluția preconizată în raport;

4. în cazul în care recursul nu poate fi soluționat prin anularea lui sau respingerea ca nefondat, completul va pronunța, fără citarea părților, o încheiere de admitere în principiu a recursului și va fixa termenul de judecată pe fond a recursului, cu citarea părților.

Prin stabilirea termenului de judecată, completul de filtru devine competent să soluționeze recursul, devenind completul de soluționare pe fond.

După admiterea în principiu a recursului, are loc judecata propriu-zisă, astfel încât părțile vor fi citate²⁴.

Potrivit art. 494 NCP, dispozițiile de procedură privind judecata în primă instanță și în apel se aplică și în instanța de recurs, în măsura în care nu sunt potrivnice reglementărilor privitoare la recurs.

Și în faza recursului se impune, în mod firesc, aplicarea unora dintre regulile stabilite pentru judecata în primă instanță. Astfel, de exemplu, regulile privitoare la întocmirea încheierilor de ședință, la redactarea și pronunțarea hotărârii ori cele privitoare la administrarea probei prin înscrisuri sau calcularea termenelor de procedură sunt comune cu cele prevăzute pentru judecata în primă instanță²⁵.

În cadrul ședinței de judecată stabilită pentru soluționarea pe fond a recursului, președintele va da mai întâi cuvântul recurentului, iar apoi intimatului.

²³ A se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 701.

²⁴ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 134.

²⁵ A se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 702.

Procurorul vorbește cel din urmă, afară de cazul când este recurent. Dacă procurorul a pornit acțiunea civilă în care s-a pronunțat hotărârea atacată cu recurs, procurorului i se va da cuvântul după recurent. În mod evident, legea are în vedere situația în care procurorul, deși a promovat acțiunea, în condițiile determinate de lege, el nu a exercitat și calea de atac a recursului²⁶.

În cazul în care recursul a fost declarat admisibil în principiu, instanța, verificând toate motivele invocate și judecând recursul, poate să pronunțe următoarele soluții²⁷:

- admiterea recursului;

În caz de admitere a recursului, hotărârea atacată poate fi casată, în tot sau în parte.

Când Înalta Curte de Casație și Justiție soluționează recursul după admiterea lui, potrivit art. 497 NCPC, casează hotărârea atacată și trimite cauza spre o nouă judecată instanței de apel care a pronunțat hotărârea casată ori, atunci când este cazul și sunt îndeplinite condițiile, primei instanțe, a cărei hotărâre este, de asemenea, casată. Este vorba de situația în care se constată că, în mod greșit, prima instanță a soluționat procesul fără a intra în judecata fondului ori judecata s-a făcut în lipsa părții care nu a fost legal citată.

Trimiterea cauzei instanței de apel poate avea loc când este necesară administrarea unor probe pentru stabilirea corectă a situației de fapt, care nu poate avea loc în judecata din recurs.

Referitor la numărul de casări cu trimitere, s-a afirmat că, în materie de recurs nu există o limitare expresă care ar putea fi dispusă de către instanța supremă. De aceea, s-a apreciat că o atare soluție este excesivă²⁸.

Cu toate acestea, având în vedere că prevederile art. 497 NCPC fac trimitere la art. 480 alin. (3) NCPC, care se referă la soluțiile pe care le pronunță instanța de apel, unde se limitează trimiterea spre rejudecare la o singură dată, apreciem că apare ca implicită soluția contrară. În acest sens, instanța supremă va trimite cauza spre rejudecate primei instanțe sau altei instanțe egale în grad cu aceasta din aceeași circumscripție, după ce va anula hotărârea atacată, în cazul în care părțile au solicitat în mod expres luarea acestei măsuri prin cererea de recurs ori prin întâmpinare; trimiterea spre rejudecare poate fi dispusă o singură dată în cursul procesului. Dezlegarea dată problemelor de drept de către instanța de recurs, precum și necesitatea administrării unor probe sunt obligatorii pentru judecătoria fondului²⁹.

Dacă în cazul căii devolutive de atac a apelului, legiuitorul a impus această limitare, cu atât mai mult, ea trebuie acceptată în calea de atac extraordinară a recursului.

²⁶ I. Leș, *op. cit.*, p. 703.

²⁷ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 134.

²⁸ A se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 705.

²⁹ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 135.

Referitor la trimiterea cauzei la prima instanță, s-a considerat, în mod corect, apreciem noi, că soluția este inadecvată, deoarece, chiar dacă instanța de apel nu a făcut decât să confirme soluția primei instanțe, fără a remedia eventualele nulități procedurale ori de drept material comise, cauza ar trebui trimisă întotdeauna spre rejudecare instanței de apel, pentru a scurta ciclul procesual și a respecta dreptul părților la soluționarea procesului într-un termen rezonabil³⁰.

Această opinie a fost criticată pe motiv că trimiterea invariabilă a cauzei la instanța de apel pentru rejudecare are ca efect suprimarea unui grad de jurisdicție pentru părți, cauza fiind examinată pe fond o singură dată, adică în instanța de apel³¹.

Criticii par să omită un aspect important, și anume acela că apelul nu reprezintă un proces distinct de cel declanșat prin cererea de chemare în judecată, ci o continuare a acestuia, hotărârea primei instanțe neconstituind decât actul prin care se finalizează o etapă a procesului respectiv³².

Mai mult, apelul nu reprezintă un al doilea grad de jurisdicție, ci, se încadrează în primul grad de jurisdicție, care cuprinde fondul și apelul.

Atunci când interesele bunei administrări a justiției o cer, cauza va putea fi trimisă oricărei alte instanțe de același grad, cu excepția cazului casării pentru lipsă de competență, când cauza va fi trimisă instanței competente sau altui organ cu activitate jurisdicțională competent potrivit legii.

S-a considerat că această măsură poate fi dispusă în situația în care Înalta Curte de Casație și Justiție ar constata că o instanță este împiedicată, datorită unor împrejurări excepționale, să funcționeze un timp mai îndelungat. Situația este similară în cazul constatării de către instanța supremă a unor împrejurări de natură a periclita o judecată imparțială în fața instanței a cărei hotărâre a fost casată (de exemplu, în cazurile de strămutare a procesului civil pentru motive de siguranță publică). Instanța supremă poate dispune casarea cu trimitere, în asemenea împrejurări, la o instanță de același grad chiar și în lipsa unei cereri formale de delegare a unei alte instanțe sau de strămutare a procesului civil³³.

Potrivit art. 497 NCPC, în cazul în care casarea s-a făcut pentru că instanța a depășit atribuțiile puterii judecătorești sau când s-a încălcat autoritatea de lucru judecat, cererea se respinge ca inadmisibilă. Soluția inadmisibilității se justifică prin faptul că instanțele de judecată nu erau competente să soluționeze respectiva cerere.

³⁰ A se vedea Gh.I. Zidaru, *Noua reglementare a recursului în Proiectul de lege privind Codul de procedură civilă*, în *Curierul judiciar* nr. 10/2009, Supliment, p. 30.

³¹ A se vedea Gh. Piperea, C. Antonache, P. Piperea, A. Dimitriu, M. Piperea, A. Rățoi, A. Atanasiu, *op. cit.*, p. 525.

³² A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 11.

³³ A se vedea I. Leș, *op. cit.*, p. 706.

De asemenea, soluția inadmisibilității se întemeiază pe efectul negativ al autorității de lucru judecat, care se referă la imposibilitatea ca litigiul soluționat printr-o hotărâre judecătorească să mai poată fi readus în fața instanței și garantează imposibilitatea rediscutării aceluiași litigiu după rezolvarea lui definitivă.

Deși în Proiectul Codului de procedură civilă s-a prevăzut că Înalta Curte de Casație și Justiție hotărăște asupra fondului pricinii în toate cazurile în care casează hotărârea atacată numai în scopul aplicării corecte a legii la împrejurări de fapt ce au fost deplin stabilite în lege, a fost eliminată posibilitatea ca instanța supremă să soluționeze fondul³⁴.

Or, această eliminare este în contradicție cu scopul declarat al recursului din art. 483 alin. (3) NCPC, care dispune că recursul urmărește să supună Înaltei Curți de Casație și Justiție examinarea, în condițiile legii, a conformității hotărârii atacate cu regulile de drept aplicabile.

Se pune problema cum mai poate realiza acest scop, când instanța supremă, după casare, poate pronunța doar soluția de trimitere a cauzei. Or, tocmai casarea cu reținere ar fi fost de natură să realizeze scopul recursului.

Prin absența reținerii cauzei spre rejudecare vor crește cazurile în care părțile vor cere în mod expres ca judecarea în fond a recursului să fie soluționată de completul de filtru.

Potrivit art. 498 NCPC, în cazul în care competența de soluționare a recursului aparține tribunalului sau curții de apel și s-a casat hotărârea atacată, rejudecarea procesului în fond se va face de către instanța de recurs, fie la termenul la care a avut loc admiterea recursului, situație în care se pronunță o singură decizie, fie la un alt termen stabilit în acest scop.

Observăm că, spre deosebire de soluționarea recursului de instanța supremă, unde regula este casarea cu trimitere, în cazul în care competența revine tribunalului sau curții de apel, regula este casarea cu reținere.

În ideea realizării postulatului scop al recursului apreciem că s-ar impune ca regulă la instanța supremă casarea cu reținere³⁵.

- respingerea recursului. După verificarea legalității hotărârii sau hotărârilor pronunțate dacă se constată că motivele de recurs invocate nu sunt justificate, instanța de recurs va respinge recursul și va menține soluția atacată;

- anularea recursului. Această soluție poate să fie pronunțată dacă nu s-a achitat taxa de timbru sau aceasta nu a fost achitată integral, precum și dacă motivele invocate nu se încadrează în cele de nelegalitate, ceea ce echivalează cu o nemotivare, a cărei sancțiune este nulitatea;

- perimarea recursului intervine dacă a rămas în nelucrare din motive imputabile părții, timp de 6 luni, potrivit art. 416 alin. (1) NCPC.

³⁴ A se vedea C. Roșu, *op. cit.*, p. 135.

³⁵ *Ibidem*, p. 136.

În mod curent, hotărârea trebuie să cuprindă considerentele, în care se vor arăta obiectul cererii și susținerile pe scurt ale părților, expunerea situației de fapt reținută de instanță pe baza probelor administrate, motivele de fapt și de drept pe care se întemeiază soluția, arătându-se atât motivele pentru care s-au admis, cât și cele pentru care s-au înlăturat cererile părților³⁶.

Prin derogare de la aceste cerințe, hotărârea instanței de recurs va cuprinde în considerente numai motivele de casare invocate și analiza acestora, arătându-se de ce s-au admis ori, după caz, s-au respins. În acest fel, instanța de recurs nu mai reia considerentele instanțelor anterioare.

În cazul în care recursul se respinge fără a fi cercetat în fond ori se anulează sau se constată perimarea lui, hotărârea de recurs va cuprinde numai motivarea soluției fără a se evoca și analiza motivele de casare. În acest caz, motivarea este restrânsă doar la soluția pronunțată³⁷.

3. Concluzii

Reglementarea recursului realizată prin noua lege procesuală dă eficiență caracterelor de cale extraordinară de atac a acestuia, care impun ca pe calea recursului să fie valorificate doar probleme de drept, ideea călăuzitoare în această materie fiind aceea de a se realiza, în final, o uniformizare a practicii judiciare în ceea ce privește probleme esențiale de drept. Cu toate acestea, așa cum am arătat mai sus, neprevăzându-se ca regulă soluția casării cu reținerea cauzei spre rejudecare în fața Înaltei Curți de Casație și Justiție, acest deziderat nu va fi realizat, din nou, recursul ocazionând o nouă judecată în fața instanței de apel sau a primei instanțe, cu o nouă posibilitate ulterioară de cenzură a hotărârilor pronunțate în fața instanței supreme. O altă carență esențială a noii reglementări este neprevederea *expressis verbis* a unei limitări a numărului casărilor cu trimitere spre rejudecare care se pot pronunța, ceea ce deja a dat naștere unor soluții doctrinale divergente. Cu toate acestea, noua reglementare reprezintă un pas serios în ideea degrevării rolului instanței supreme, cu consecința soluționării într-un termen mai scurt a cauzelor.

³⁶ *Ibidem*, p. 137.

³⁷ *Idem*.